

Ръководство за разработване на стандарти за програми, работещи с мъже, извършители на домашно насилие

Version 1.1

Въведение

Насилието над мъже над жени съществува във всички европейски държави и представлява сериозен и широко разпространен проблем. Насилието над жени е израз на исторически небалансираните от гледна точка на власт отношения между мъже и жени, които са довели до надмощие и дискриминация от страна на мъжете над жените и са възпрепятствали цялостния напредък на жените; това представлява значително нарушаване на човешките права и основна пречка за постигане на равенство между половете¹. Държавите-членки на международни организации като ООН и Съвета на Европа, както и държавите-членки на ЕС са задължени по силата на международното и националното си законодателство да следят внимателно за и да предотвратяват, разследват и наказват актовете на насилие, независимо дали тези актове са извършени от държавата или от частни лица и да осигуряват защита на жертвите². Домашното насилие над жени представлява модел за контролиращо поведение от страна на интимния партньор, което се изразява с физически и сексуален тормоз, емоционални травми, икономическа изолация, заплахи, сплашване и преследване, но не се ограничава само до това³. Насилието над жени в семейството засяга и децата, които също имат право да бъдат защитавани и да получават подкрепа.

Агенциите, които реализират програми относно извършители на насилие, носят голяма отговорност за всички засегнати лица. Работата с мъже, извършители на домашно насилие, има за цел да прекрати това насилие и да увеличи сигурността на жертвите (жени и деца), но тя трябва да се разглежда като част от един по-широкообхватен процес на политическа и културна промяна, насочена към забрана на йерархията по полов признак, насилието и дискриминацията по пол, както и на останалите форми на лично и структурно насилие и дискриминация. Стандартите са необходими, за да се гарантира качеството на работата и за да се постави като приоритет сигурността на жертвите, както и да се гарантира, че работата не поставя в опасност партньорите или децата на участниците. Настоящото ръководство за разработване на стандарти за работа с мъже, извършители на насилие, бе изготвено от обединението по проекта ДАФНЕ II „Работа с извършители на домашно насилие в Европа - WWP“ и беше допълнително разработено по време на международна работна среща на експерти в Берлин. Ръководството е насочено към програми за мъже, извършители на насилие, които използват насилие над партньорите си и децата, живеещи в условията на тези връзки.

Програмите в различните европейски държави се различават в зависимост от своите задачи, целеви групи, финансиране, правна основа и в много други аспекти и условия на работа. Поради това настоящото ръководство няма за цел да дава подробни инструкции. Неговата цел е да предложи рамка за разработване на конкретни стандарти за отговорна работа по програмите с извършители на насилие. Следващият раздел описва целта и предварителните условия, които са необходими за действието на програмите за извършители на насилие, а втората част представя основните принципи, които трябва да се спазват, за да се работи отговорно с мъжете, извършители на домашно насилие.

Стандартите за работа с извършители на домашно насилие трябва да интегрират новите изследователски открития и добри практики, почерпени от опит. Това представлява един непрестатен процес на търсене на отговор на въпроса: какви дейности за кой човек и при какви обстоятелства?

¹ Виж Декларацията на Организацията на обединените нации за насилието над жените 1993 г.

² Виж Препоръка Rec(2002)5 на Комитета на министрите до държавите-членки относно защитата на жените от насилие, приета на 30 април 2002 г.

³ Виж респективната декларация относно приетите принципи и минимални стандарти 2004 г.

А Предварителни условия за работа с мъже, извършители на насилие

А.1. Цел

Основната цел при работата с мъже, извършители на насилие, е да се гарантира в по-голяма степен безопасността на жертвите на насилие. Програмите за извършители трябва да дадат приоритет на сигурността на жените-партньори и на техните деца на всяко ниво на програмата. Целта на програмите за извършители на насилие трябва да е ясна както за техните изпълнители, така и за мъжете, с които те работят.

А.2. Сътрудничество със службите за подкрепа на жертвите и системи за интервенция

Програмите за извършители на насилие са само една част от необходимата по-широка система на интервенция срещу домашното насилие и не трябва да се провеждат изолирано, нито да се реализират, ако не съществуват специални служби за подкрепа на жертвите. Програмите за извършители на насилие трябва да се финансират чрез допълнителни източници, а не за сметка на службите за подкрепа на жертвите.

За да се реши ефективно проблемът с домашното насилие, програмите за извършители на насилие трябва да се превърнат в неразделна част от системата за интервенция и да участват активно в обединенията и мрежите от агенции срещу домашното насилие. Особено важно е да се поддържа тясно сътрудничество със службите за жени, жертви на насилие и техните деца, за да се гарантира сигурността им и за да се постигне интегриран подход към домашното насилие. Тези принципи на сътрудничество трябва да се реализират чрез включване на представители на службите за подкрепа на жените като експерти в ръководните комисии и в консултантските съвети на програмите за извършители на насилие. Сътрудничеството и съвместното участие в мрежи с всички останали служби, агенции и професионалисти, работещи в сферата на домашното насилие (например правосъдна система, социални служби, здравни служби и служби за закрила на детето) също е важно. Сътрудничеството и участието в обединения и мрежи трябва да се поощрява и финансира.

А.3. Теоретично разбиране и експлицитна концепция

Програмите за извършители на насилие трябва да се основават на разбирането и на тезата, че насилието над жени и деца е недопустимо и че мъжете насилници носят отговорност за употребеното от тях насилие. Всички членове на персонала на програмите за извършители на насилие трябва да престанат да извиняват, опрощават или да свеждат до минимум и осъждат всяка форма на обвинение в извършване на насилие. Освен това всяка програма за извършители на насилие се нуждае от ясно теоретично разбиране, което включва следните аспекти, които не са изчерпателни:

- теория за пола - разбиране на йерархията на пола и мъжествеността, включително на социалните, културните, религиозните, етническите и политическите влияния,
- дефиниране на домашното насилие и видовете малтретиране,
- произход на насилието - разбиране на причините и механизмите, които са довели до насилие,
- теория на интервенцията / теория на промяната - разбиране за това, защо предложените интервенции биха променили жестокото отношение и поведение на участниците.

Тези теоретични фактори трябва да доведат до една ясна писмена концепция за работа с извършителите. Като ориентир за разработването на такава концепция са налични някои добре описани модели.

A.4. Фокусиране върху свързаните измерения за използването на насилие

За да се разгледа адекватно сложността на насилието, което мъжете използват над своите партньори, интервенциите трябва да се концентрират върху различните свързани измерения на факторите, отнасящи се до този феномен, които могат да се организират в екологичен модел⁴:

– *Социално-културни фактори*, включващи половия социален контекст, отношенията на неравнопоставеност във властта между мъже и жени в нашите общества, навлизането на насилието като метод за решаване на конфликти в нашата култура, правосъдната система и социалните санкции за използване на домашно насилие и т.н.

– *Фактори на връзката*, включващи разпределените полове властни отношения в двойката, модели за решаване на конфликти, комуникация и т.н.

– *Индивидуални фактори*, които могат да бъдат разделени в следните категории:

1. *Когнитивни фактори*, включващи вярванията и мненията относно отношенията и ролите между половете, очакванията от връзката (например романтична любов), на партньора и на децата (например отдаденост на обслужване) за самите тях (например мъжественост, идентичност),
2. *Емоционални фактори* включващи, базираното на пола регулиране (определяне, разбиране и изразяване) на чувството на гняв, огорчение, неуспех, срам, ревност, страх и т.н. и моделите, свързани с преживявания, на които те се основават (стилове на привързаност, чувство за идентичност, очаквания и т.н.),
3. *Поведенчески фактори*, включващи заместването на жестоките и контролиращите поведения, основаващи се на пола, с умения и възможности за равнопоставени отношения, изпълнени с уважение, като емпатия, общуване и решаване на проблеми, управление на стреса и гнева и т.н.

Б Важни принципи при работата с мъже, извършители на насилие

Б.1. Контакт с партньора и подкрепа от негова страна

За да се увеличи сигурността на партньора програмите за извършители на насилие трябва да гарантират, че партньорите на мъжете са информирани за целите и съдържанието на програмата, за нейните ограничения (например липса на гаранции за неизползването на насилие), за това как техният партньор може да използва своето участие в програмата, за да манипулира или да продължи да контролира жената и за възможностите на самите жени да получат подкрепа и планиране на своята безопасност. Информацията, предоставена от партньорката, трябва да се включи в оценката на риска и в оценката на самия извършител. Жените трябва да бъдат предупреждавани, ако техният партньор отпадне от програмата или ако изпълнителите установят риск за жената или децата.

Трябва да е ясно, че контактът с жените е напълно добровolen и от него не зависи нито участието на мъжа в програмата, нито неговия напредък по тази програма. Нуждите на жените трябва да бъдат уважавани и трябва да се правят усилия за намаляване до минимум на всички възможни рискове, свързани с контакта с тях. Контактът с партньорката може да се осъществява чрез служба за подпомагане на жертви или чрез самата програма за извършители на насилие.

Б.2. Политика за защита на детето

Децата, живеещи в условията на връзка, изпълнена с малтретиране, винаги са (пряко или непряко) засегнати от домашното насилие. Поради това перспективата на тези деца трябва да

⁴ Виж Бронфенбреннер 1979; Дахлберг & Круг 2002

бъде приоритет на програмите за извършители на насилие, както в директната им работа с мъжете, така и на ниво интеграция в една по-широкообхватна система за интервенция и сътрудничество с други агенции. Програмата трябва да формулира конкретна политика за защита на детето и конкретни стъпки, които да се предприемат, когато детето е в опасност, в съответствие с местния контекст и законодателство. Ефектът на домашното насилие върху децата и бащинското поведение на участниците трябва да бъдат част от съдържанието на програмите за извършители на насилие.

Б.3. Подходи и отношения при пряката работа с извършителите

Програмите за извършители на насилие се основават на вярата, че хората могат да се променят.

Програмите за извършители на насилие трябва да държат мъжете, с които работят, отговорни за насилието, което те използват, и да подчертават необходимостта от поемане на отговорност за тяхното жестоко поведение и последствията от него. Въпреки това е важно, терапевтите да се отнасят към извършителите на насилие с уважение и като с достойни хора.

Едно от основните предположения, които трябва да залегнат в тези програми е това, че използването на насилие е въпрос на избор. Следователно една от първите цели на работата с мъжете-извършители трябва да е подпомагането им да осъзнаят, че те избират да използват насилие. Трябва да се предизвикват разговори, свързани с отричане, изтъкване на оправдания, извинения или отпращане на обвинения към други и да се разкриват противоречията в тях.

Подробното концентриране върху жестокото поведение, с възстановяване на конкретните действия, мисли и чувства на мъжете им помага да осъзнаят своята активна роля при използването на насилие. Подробното разглеждане на различните въздействия и последствия от извършеното от тях насилие над партньорките и децата им подпомага да се развие мъжката отзивчивост, отговорност и мотивация за промяна.

Терапевтите трябва да гарантират, че клиентите, жертвите и извършителите няма да пострадат по време на изпълнението на програмата. Те трябва да могат в определени случаи (например насилие в следствие злоупотреба с алкохол, личностни разстройства) да насочат човека към подходящи специалисти, които могат да им помогнат.

Б.4. Оценка на риска

Трябва да се извършва систематична оценка на риска. Идентифицирането на мъже, за които има голяма вероятност да извършат насилие, позволява на изпълнителите да инициират подходящи мерки за безопасността на жертвите и да осигурят важна информация за нуждите от специално отношение. Оценката на риска трябва да се извършва и документира както в началната фаза на програмата, така и когато поведението на извършителя на насилие или ситуацията говори за възможна промяна на риска. При оценката на риска трябва да се посочват колкото се може повече източници на информация, особено от гледна точка на партньорките, а както и от полицейски досиета и информация от всички останали агенции, полагащи грижи за участника или за неговото семейство. Трябва да се вземат предвид ограниченията в точността на оценката на риска.

Б.5. Квалификация на персонала

За да бъде работата с извършителите на насилие с добро качество, изпълнителите трябва да имат следните квалификации в допълнение към основното си образование:

- ангажимент към отношенията без насилие и равнопоставеността между половете
- специално обучение за справяне с насилие
- отражение на личната връзка към ролята на пола и идентичности и чувствителност към йерархиите според пол и сексизъм
- отражение на тенденциите на собственото насилствено и доминиращо поведение, познаване на историята на насилието
- цялостно познаване на динамиката на отношенията с наличие на насилие

- постоянно образование и наблюдение
- умения за работа в група (за групови изпълнители)

Ако изпълнителите не са професионалисти, спазващи регламентиран етичен кодекс (например квалифицирани психолози/психотерапевти), трябва специално да се регламентират етични въпроси от рода на спазване на поверителност, поверителност на данните, отношения изпълнител-клиент и т.н.

Б.6. Гарантиране на качеството, документация и оценка

Гарантирането на качеството, документацията и оценката за работата трябва да бъдат неразделна част от всяка програма. Програмите за извършители трябва да документират и оценяват процесите и резултатите им.

Изпълнителите трябва да създадат и приложат мерки за непрекъснато наблюдение на процесите и на резултатите от своята работа и ако е възможно да ги свържат с резултатите от международните добри практики и проучвания. Мерките трябва да включват:

- регулярни срещи и наблюдения на екипа,
- текуща документация на работата,
- анализ на документацията,
- вътрешна и външна оценка на резултата от програмата.

По-подробна информация за важните аспекти по отношение на документацията и оценката можете да намерите на уебсайта (виж по-долу).

В. Допълнителна информация

Настоящото ръководство за програми за работа с мъже, извършители на домашно насилие, може да се използва при разработване или преработване на стандарти на програми. Линкове към съществуващи стандартни разработки, които могат да се използват като пример за разработване на подробни стандарти и допълнителна информация можете да намерите на: www.work-with-perpetrators.eu.

© WWP – Work with Perpetrators of Domestic Violence in Europe